

Précis av *Från despoti till demokrati*

Torbjörn Tännsjö

De flesta facklitterära författare vill att verkligheten ska gestalta sig exakt så som de beskriver den. Det gäller också mig. Det är en fråga om fåfänga. Jag vill ha rätt. Beträffande den aktuella boken finns det emellertid flera punkter där jag intensivt önskar att jag ska ha fel och att kritiker ska kunna övertyga mig om den saken. Det beror på att boken försvarar några ytterst pessimistiska teser beträffande vårt mänskliga predikament. Jag framför också några optimistiska funderingar. Dessa hoppas jag håller streck vid en kritisk granskning. Det vore i sanning förfärligt om min pessimism skulle finna stöd samtidigt som min optimism skulle visa sig vara missriktad.

Min första djupt pessimistiska tes är att den mänskliga civilisationen, ja kanske mänskligheten som sådan – och med den allt kännande liv på vårt klot – står inför existentiella hot. Det mest uppenbara utgörs av risken för kärnvapenkrig. Det nästan lika uppenbara är hotet från en accelererande global upphettning. I förening kan de kännas övermäktiga. Om mänskligheten inte kan hantera dem dukar vi under.

Min andra huvudtes är optimistisk. Jag påstår att det är viktigt att vi inte dukar under. En dag har solen slutat tjäna oss (om en miljard år eller så) och då är allt obönhörligen över. Men ju längre tid vi kan hänga kvar, desto bättre. Det yttersta onda vore att tvingas avträda omgående. Självklarheter? Nej, många skarpa tänkare har hävdats motsatsen. De har sagt att det inte spelar någon roll om vi försvann omgående från jordens yta eller att det till och med vore en fördel från evighetens perspektiv om vi gjorde det. Så miserabla är våra liv. Jag tror de har fel och kan alltså inte söka tröst i denna pessimism. På den här punkten är jag optimist. I en framtid, om en sådan säkras för oss, kommer de flesta (inte alla) att för det mesta (inte alltid) leva liv väl värda att leva.

Min tredje huvudtes är pessimistisk. Jag är övertygad om att mänskligheten inte kommer att kunna undanröja de existentiella hoten genom överenskommelser mellan suveräna nationalstater. Världens stater har hamnat i allmänningens tragedi och kan inte finna någon utväg ur den.

Min fjärde huvudtes är sakligt konstaterande. Vi behöver en världs-

stat för att hantera de globala hot mänskligheten står inför. En sådan kan lagstifta för hela mänskligheten. Den kan finna stöd för uppoffringar vilka syftar till att motverka fortsatt global upphettning. Den kan finna lösningar av de problemen upphettningen alstrat. Den kan också göra slut på kärnvapenhotet genom att upprätta ett globalt våldsmonopol.

Min femte huvudtes är pessimistisk. Idealet vore om vi kunde etablera en global demokrati som löser problemen åt oss. Det var tidigare min ståndpunkt. Den var redan då naiv. Den är ännu mera naiv i dag. Tyvärr, tiden räcker inte till. Vi måste nu sätta vårt hopp till en global despoti. Så har alla existerande stater tillkommit. Så måste också en världsstat ta sin början.

Min sjätte huvudtes är försiktigt optimistisk. Jag tror att en global despoti verkligen skulle kunna lösa våra globala problem hyggligt (så att vår överlevnad säkras). Men försöket att upprätta den kan vara vad som sätter punkt för mänskligheten. Jag hoppas emellertid att den på ett någorlunda smärtfritt sätt kommer på plats.

Min sjunde huvudtes är normativ. Då en global despoti räddat mänskligheten bör vi sträva efter att ersätta den med global demokrati – av en särskild "populistisk" typ som jag länge försvarat. Att återvända till den westfaliska lösningen med suveräna nationalstater vore suicidalt. De problem som nu tornar upp sig skulle genast återuppträda. Det är inte heller någon god idé att bevara det despotiska styret. Det är trevligare att leva i det slags demokrati jag förespråkar än i en despoti, alldeles oberoende av kvaliteten av de politiska beslut som kommer att fattas. Inget talar heller för att demokratin är underlägsen despotin vad beträffar kvaliteten i de politiska beslut vi kan förvänta oss. Tvärtom, på sikt tenderar också upplysta despotier att utvecklas till, med Immanuel Kants ord, "själlösa" sådana.

Min åttonde huvudtes rör eventualiteten att vi partiellt misslyckas. Endast en spillra av mänskligheten överlever en kombinerad katastrof av upphettning och kärnvapenkrig. Jag argumenterar för att det i så fall är av yttersta vikt att denna spillra kan överleva och återupprätta en fungerande civilisation.

Detta är i korthet vad min bok går ut på. Den som vill bekanta sig med mina resonemang kan också ta del av dem genom att lyssna till någon av tre utmärkta poddar, vilka i lättsam samtalston avhandlar bokens innehåll: "Därför behövs en världsdiktatur för att rädda klimatet", *Förmiddag i P1*, Sveriges Radio, 18.9 2024; "Torbjörn Tännsjö: Vi behöver en världsregering", *Samtal med Cwejman*, Göteborgs-Posten, 1.10 2024; "Vårt siste håp er et despoti", *Verdibørsen*, NRK radio, 6.10 2024.